

Bastrup-tårnet

Det smukt beliggende Bastrup-tårn midt i Naturparken, der fungerer som FNV's logo, er Danmarks ældste borgruin. Nogle mønter daterer det til før 1150, den ødsle brug af frådsten placerer det i første halvdel af 1100-tallet, og et brev af kong Niels med navnet Ebbe af Bastetorp til før 1130. Tårnet har voldsomme dimensioner med en kampestensmur på 6 meters tykkelse og foret på begge sider med frådsten – sandsynligvis for at gøre indtryk og fordi man endnu kun var vant til at bygge kirker i sten – ikke fæstningsværker. Senere finder man også tårne svarende til denne europæiske "donjon"-type ved Tårnborg, Nyborg og Sprogø, som var opført af kongen. Placeringen af disse vagttårne tyder på, at de var opført af kongen til en hærafdeling, som skulle skræmme røvere og sikre de vanskelige overgange på hovedvejen gennem Danmark – idet vejfreden var kongens opgave. Det rimer ganske godt med, at Bastrup lå ved vejen over tunneldalen ved vandskellet, hvor de vejfarende var mest udsat – og det var lettest at afkræve afgift, fordi overgangene var få.

Det har ofte været hævdet, at tårnet skulle beskytte en skibsroute tværs over Nordsjælland, men det er usandsynligt, at åen har været sejlbar ved vandskellet – især da vi ved, at der nede ved Hestetrang ikke var vand nok i åen til at trække en

lille vandmølle hele dagen i renessancen. Der er ingen grund til at tro, at der var mere vand i

vikingetiden. Man kunne i nødstilfælde trække et vikingskib over det lange stykke, hvor åen ikke var sejlbar – men så stor var besparelsen ikke i forhold til turen rundt om Nordsjælland, og det kunne i alt fald ikke begrunde et bygningsværk af disse dimensioner og omkostninger. Det er jo i øvrigt også påfaldende, at tårnet ligger, hvor skibene kunne holde afstand fra tårnet på grund af søen. Nærheden ved vejens passage af åen er en langt bedre forklaring. Derfor pegede historikeren Vilh. la Cour på en sammenhæng med vejene.

Peder Ebbesen på Knardrupgård havde ifølge kilderne været kongelig foged. Han demonstrerede antageligt med en nøgle i seglet, at fogedhvervet var forbundet med en borg. Han kan have været kongens foged på Bastrup, som stod for den nordsjællandske vejsikkerhed – og det samme kan hans oldefar, Ebbe Skjalmsen. Det forekommer ejendommeligt, at Ebbe Skjalmsen eller hans søn skulle bygge Knardrup få årtier efter Bastrup blev bygget, hvis de selv ejede Bastrup. De har antageligt bygget det for kongen – og så fået tårnet i 1200-tallet, hvor det var forældet. Vilhelm la Cour peger på, at Knud Lavard kan have bygget det,

men det er mere sandsynligt, at det var Ebbe, hans fostbroder. Ellers havde det været mere naturligt at udvide Bastrup og udnytte det massive tårn i det centrale kompleks, som man ser andre steder i Europa (f.eks. Arundel Castle). Bastrup står

imidlertid ikke i Valdemar Sejrs jordebog over kongeleivet, som blev til på Peders tid. Det kan skyldes, at borgen ikke gav indtægter, som var kriteriet i jordebogen. Det kan også være givet tilbage til Hviderne som forældet, da hovedvejen begyndte at gå over købstaden Slangerup.

I sin tid har tårnet ligget på en høj banke med gravlignende fordybninger på begge sider. De er siden jævnet og pløjet ud. Indgangen har været fra nordøst, hvor den var beskyttet af en 6-7 meter bred halvgrav mellem fordybningerne og en bagved liggende vold. Resterne af anlægget blev ødelagt, da man i 1925 byggede et betjenthus tæt på ruinen. I perioden 1949-65 foretog man dog en del undersøgelser af stedet, hvor man også ryddede op. På et tidspunkt rekonstruerede man også et stykke af muren i frådsten

Bastruptårnets kvadre i murskallen er tildannet af den særlige frådsten, som også blev anvendt i mange danske kirker i første halvdel af 1100-tallet. Frådsten dannes ved, at grundvandet fører opløst kalk fra undergrunden op til en kildes udspring på jordoverfladen. Her udfældes kalken omkring blade og planter og efterhånden som de rådner væk, ligger den porøse frådsten tilbage. Stenen er ret blød og kan tilskæres med en kniv, men hærder snart under luftens påvirkning. Disse frådsten fik man fra Roskilde og Vintre Mølle ved Bramsnæsvig, men stenene blev opbrugt omkring 1150.

Adgangen til tårnet har været ad en stige til en dør i andet stokværk. De enkelte stokværk var adskilt

af et plankegulv. Hvor mange stokværk tårnet var højt, ved man ikke – man gætter på 4-5 stokværk. Trægulvene blev understøttet af en midtersøjle, som er markeret i den nu åbne kælder.

På muren – især indvendig – vokser en større bestand af den sjældne murrude, som er en meget lille bregne.

Den vokser primært på gamle slotte. Den er rødlistet og derfor forbudt at plukke.

Vi ved som sagt ikke, hvor længe tårnet var i funktion. Der nævnes en Hermanus af Bastetorp i 1200-tallet, men normalt anvendte man ikke de første anlæg så længe uden ændringer.

Tårnet blev købt af Frederik VII i 1847 med henblik på at åbne det for offentligheden

Foreningen Naturparkens Venner arrangerer hvert år i samarbejde med Skov- og Naturstyrelsen en oprydningsdag, hvor vi rydder op og fjerner buskvækst fra ruinen.

Sagnet om en løngang fra Bastrup til Langesøhus er utvivlsomt en urealistisk skrøne, mens der er mere sandsynlighed i sagnet om en adelsmand, som følte sig truet i en af Danmarkshistoriens urolige perioder. Han drog derfor til Bastrup og løslod fangerne i kælderen for at få dem til at hjælpe sig. Som tak blev han myrdet af fangerne. Var det en af Hviderne fra Knardrup eller Langesøhus?